

489

1

LATVIJAS VALSTS ARHĪVS

Latvijas PSR
Centrālais valsts Okupācijas revolūcijas
un sociālistiska cīņas arhīvs

Liepājas pilsetas
Dziedāmas un Operas
teātris

Fonds N° 489
Spriests N° 1
par 1940. - 1944. g.g.

H 920 - y.

1

Latvijas PSR Centrālais Valsts
Oktobra revolūcijas un sociālisma celtniecības
arhīvs

LIEPĀJAS PILSĒTAS
DRĀMAS UN OPERAS TEĀTRIS

Fonds Nr.489
Apraksts Nr.1
par 1940.-1944.g.

Priekšvārds.

Latviešu teātra sākums Liepājā iezīmējas ar Latviešu Labdarības biedrības nodibināšanos 1880.g. 8.jūnijā. Kā režisori šīs biedrības amatieru teātri darbojās A.Krievs, M.Zandmanis, bet rudenī parasti viesojās labākie latviešu režisori - Freimanis, Brīvnieks, Alunāns un Duburs, kuru savā laikā kā izcilu režisoru novērtēja arī Staņislavskis. Tāpat viesojās tā laika ievērojamākā aktrise Maija Brigādere un dirigents Ernests Vigners.

1897.g. cara valdība Liepājas latviešu biedrības izrādes aizliedza, jo uzskatīja, ka tās pauž Jaunās Strāvas idejas. Aizliegumu atcēla tikai 1901.g. Tad uzveda Gogoļa "Revidentu", Blaumaņa lugas.

Arvien vairāk Liepājā nobrieda prasības pēc profesionāla teātra. Ādams Šlanks izstrādāja Liepājas latviešu dramatiskās biedrības statūtus, kura tika nodibināta 1906.g. Tajā iestājās daudz inteligences un sabiedrisko darbinieku.

1907.g. 11.februārī Liepājas latviešu dramatiskā biedrība ar A.Čehova "Tēvoci Vaņū" atklāja profesionālo Liepājas latviešu teātri. Sākumā tā direktors bija Ādams Šlanks, tad ārsts E.Ekšteins.

Pirmajā sezonā darbojās režisors A.Bergmanis, aktieri Tija Banga, A.Amtmanis-Briedītis, V.Segliņš, K.Šteihfelds-Varkalis.

Līdz 1916.g. mākslinieciskie vadītāji bija režisori T.Podnieks, R.Tautmīlis-Bērziņš, Ē.Lauberts. Teātri strādāja aktieri E.Griķīte, O.Muceniece, V.Bergmanis, I.Vēsmaņa. Savas skatuves gaitas šeit sāka A.Silnovska, Ž.Kapštāls, A.Klints, V.Silenieks u.c. Uzveda A.Upīša, A.Čehova, R.Blaumaņa lugas, no J.Raiņa darbiem "Pusideālists" (1909), "Pūt, vējiņi!" (1914), "Indulis un Ārija" (1915.). No Rietumeiropas dramaturģijas sevišķi iecienīti autori bija H.Ibsens, G.Hauptmanis. Sakarā ar dzimtbūšanas 50 gadu atcelšanu 1911.g. uzveda origināldarbu - A.Dzelzkalna lugu "Sētā un gaitā", kuras sižets risina kļaušu laiku tēmu. Sākot ar 1912.g. repertuārā ienāca muzikā-

3
lie iestudējumi.

Īsi pirms pirmā imperiālistiskā pasaules kara sākuma plašu demokrātisku aprindu atbalstīts, pēc Rīgas Jaunā teātra parauga tika nodibināts Liepājas Jaunais teātris.

Vācu okupācija (1915.-1917.) pārtrauca teātra darbu. Karam un okupācijai beidzoties Liepājas Latviešu teātra kolektīvs progresīvo spēku ietekmē apvienojās ar Liepājas Jauno teātri, pārcēlās uz Vācu teātra jauncelto ēku Teātra ielā 4 un pieņēma nosaukumu Liepājas Jaunais teātris. Oktobra revolūcijas, Padomju Latvijas nodibināšanas un Liepājas strādnieku kustības ietekmē repertuārs 1918.-1919.g., daļēji vēl dažus gadus pēc tam, bija progresīvs. Buržuāziskās gaumes diktāts šeit bija manāms mazāk un pastiprinājās vēlāk nekā Rīgā. Izrādītās lugas: A.Lunačarska "Vara" (1920.), M.Gorkija "Katorznieks" (1920.), Dž.Golsversija "Cīņa" (1919.) u.c. Iestudēti J.Raiņa, A.Upīša darbi. Klasikas jomā ievērojamākais iestudējums - F.Šillera "Vilhelms Tells" ar T.Lāci galvenajā lomā (1921.). Teātrī iesaistījās jauni aktieri: K.Kvēps, A.Jēkabsons, no Padomju Savienības atbrauca A.Mencele, ievērojamais traģiķis Teodors Lācis, tāpat režisors J.Zariņš, kas arī šeit ieviesa krievu teātra reāli-psihologisko skolm, orientēja aktieru kolektīvu Stanislavska un Nemiroviča-Dančenko skolas virzienā.

Kopš 20.gadu beigām teātrī pārsvarā izklaides repertuārs. Vērtīgāko izrāžu skaitā tai laikā bija Z.Moljēra "Tartifs" (1927.), F.Šillera "Laupītāji" (1929.), A.Ostrovskā "Mežs" (1936.), M.Zīverta "Āksts" (1938.).

Sākot ar 1926.g., lai pavairotu ienākumus, izrādīja arī operetes. Teātrī viesojās Lilija Štengele, Marija Leiko.

1922.g. septembrī Dramatiskās biedrības vadībā ar valdības, pilsētas un Kultūras fonda pabalstiem Liepājā nodibināja operu, kas atklāja sezonu ar Š.Guno operu "Fausts". Jau darbības sākuma posmā, neraugoties uz ļoti ierobežotajiem materiālajiem līdzekļiem, izveidoja plašu repertuāru, kurā bija vairāk par 60 uzvedumu - operu, operešu, baletu (P.Čaikovska "Jevgenijs Onegins", "Piķa dāma", Dž.Verdi "Aīda", "Rigoletto", Ž.Bizē "Karmena", J.Štrausa "Čigānu barons" un citas). Tās pirmais mākslinieciskais vadītājs bija A.Pārups; diriģenti B.Ķunķis, T.Andersons, O.Karls; režisori P.Meļņikovs, N.Vasiļjevs u.c.

4

1934.g. Liepājas Jauno teātri apvienoja ar Liepājas operu un nosauca par Liepājas pilsētas drāmu un operu.

Pirmajā padomju sezonā (1940.-1941.) Liepājas teātra vadību uz gadu pārņēma A.Amtmanis-Briedītis. Režijas vadīja arī Ž.Kapštāls, J.Lūsēns, L.Štengele, operā - N.Vasiļjevs. Līdzās A.Upīša "1905" (1940) panākumus guva padomju dramaturģija - V.Ivanova "Bruņu vilciens" "14-69" (1941.), A.Korņeiču-ka "Platons Krečets" (1941.). Opera darbojās kā LPSR Operas un baleta teātra filiāle.

1941.g. jūnijā kaujās par Liepāju krita teātra direktors Zundmanis. Evakuēties nebija iespējams. Vācu okupanti nošāva dirigentu Hānu, koncertmeistaru Šmilēviču, mūziķus Levi un Magidsonu u.c. Vācu fašistiskās okupācijas gados teātrī līdzās okupantu uzspiestajam repertuāram bija arī klasikas vai reālistiskas, sociāli nozīmīgas dramaturģijas palīdzību sniegt tautai kultūras vērtības (G.Hauptmaņa "Roza Bernda" (1943.g.)). 1944.g. 13.septembrī vācieši teātri slēdza un māksliniekus nodarbināja tranšeju rakšanas darbos. Teātrī ievietoja radiofonu, bēgļu nometni un noliktavas.

Pēc hitleriskās Vācijas sagraves teātris atsāka darbu 1945.gadā. Panākumus teātris guvis, iestudējot gan mūsdienu, gan arī klasisko dramaturģiju.

Ap 60 % teātra izrāžu notiek izbraukumos. Izrāžu labais mākslinieciskais līmenis daudzkārt atzīmēts republikas teātru pavasara skatēs, viesizrādēš Rīgā un 1958.g. arī Maskavā.

Par Liepājas teātri pēckara periodā skat. LPSR CVORA fondu Nr.418.

5

II

Liepājas pilsētas drāmas un operas teātra fonda dokumenti pieņemti LPSR CVORA glabāšanā no LPSR Centrālā Valsts Vēstures arhīva. 1987.gada 30.jūlijā, pamatojoties uz LPSR Ministru Padomes Galvenās arhīvu pārvaldes 1985.g. augusta pavēli Nr.53 par PSRS Valsts Arhīvu fonda dokumentu klasifikācijas precizēšanu republikas Centrālajos Vēstures arhīvos.

Dokumenti pieņemti sakārtotā veidā ar lietu inventāro aprakstu - kopā 18 lietas par laiku no 1940. līdz 1944.g.

Fonda materiāli saglabājušies nepilnīgi, attiecas tikai uz nelielu Liepājas teātra darbības posmu. Dokumenti saimnieciska rakstura, tomēr tie sniedz zināmu informāciju par teātra radošo darbību - iestudētajām lugām, aktieru sastāvu un noslogotību izrādēs. Dokumenti izmantojami arī teātra īpatsvara noteikšanai visu latviešu teātru kopainā dotajā laika posmā, monogrāfiju rakstīšanai u.c.

Fonda pilnveidošana veikta 1987.gada novembrī, kuras gaitā sastādīts priekšvārds, kā arī registrēti lietu virsraksti.

Daļa Liepājas teātra dokumentu glabājas J.Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā.

Priekšvārdu sastādīja
vec.arhīviste

A. Gūtmane

6

APSTIPRINU

LPSR CVORA direktors

R.Čubarovs

Nr. p.k.	Lietu nosaukumi	Galējie dati	Lapu skaits	Piezīmes
1	2	3	4	5
1.	Pārskati par autoru un tulkotāju honorāriem.	01.01.41.- 31.05.41.	5	
2.	Darba līgumi un ziņojumi par mākslinieku piedalīšanos izrādēs.	15.03.41.- 22.06.41.	25	
3.	Darbinieku algu izmaksas saraksti.	01.09.40.- 31.10.40.	36	
4.	Tas pats.	01.11.40.- 30.11.40.	44	
5.	Tas pats.	01.12.40.- 31.12.40.	67	
6.	Tas pats.	01.01.43.- 31.05.43.	99	
7.	Tas pats.	01.02.43.- 28.02.43.	11	
8.	Tas pats.	01.05.43.- 31.05.43.	76	
9.	Tas pats.	01.06.43.- 30.06.43.	69	
10.	Tas pats.	01.06.43.- 31.08.43.	8	

1	2	3	4	5
11.	Darbinieku algu starpību izmaksas saraksti.	01.08.43.- 30.09.43.	34	
12.	Darbinieku algu izmaksas saraksti.	01.10.43.- 31.10.43.	88	
13.	Tas pats.	01.11.43.- 30.11.43.	82	
14.	Tas pats.	01.12.43.- 31.12.43.	64	
15.	Darbinieku apbalvojumu saraksti.	1943.g. decembris	29	
16.	Norēķini par izsniegtām balvām teātra labākajiem aktieriem.	1941.g. aprīlis	2	
17.	Darbinieku darba algu kvītis.	01.04.41.- 07.07.41.	68	
18.	Darbinieku algu kartotēka.	1942.-1944.	348	
19.	Pārstrādātais fonda lietu apraksts.	1961.	2	

Aprakstā ierakstītas 19 (deviņpadsmit) lietas no Nr.1 līdz Nr.19.

Aprakstu sastādīja
vec.arhīviste

A. Gūtmane
A. Gūtmane

Vecākā fondu glabātāja

I. Kursiša
I. Kursiša

Nodaļas vadītāja

S. Maculēviča

04. 09. 87.

✓
Sini aprandē senecūveetas
7 (septinas) lapas.

glab. rad. J. J. Linnē

05.09.90.